

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА
ІНСТИТУТ НАРОДОЗНАВСТВА**

ПАСІЦЬКА ОКСАНА ІГОРІВНА

УДК: 94:33(477.83/.86:=161.2)“1919/1939”

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ
УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ
(1919–1939)**

**07.00.01 – історія України
07.00.02 – всесвітня історія**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора історичних наук**

Львів – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у відділі новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор

Патер Іван Григорович

Інститут українознавства

ім. І. Крип'якевича НАН України,

головний науковий співробітник

відділу новітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент

Виздрик Віталій Степанович

Національна академія сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного,

професор кафедри гуманітарних наук;

доктор історичних наук, доцент

Давидюк Руслана Петрівна

Рівненський державний гуманітарний

університет, професор кафедри

історії України;

доктор історичних наук, професор

Кондратюк Костянтин Костянтинович

Львівський національний університет

імені Івана Франка, професор кафедри

новітньої історії України

ім. М. Грушевського.

Захист відбудеться 24 грудня 2019 р. о 14:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 35.222.01 в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституті народознавства НАН України за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

Автореферат розісланий 22 листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат історичних наук

В. М. Конопка

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Досвід державотворення України спонукає до осмислення цього процесу у різних аспектах, узагальнення методів та засобів реалізації етносоціальної та економічної політики, аналізу геополітичних умов формування окремих регіонів, виокремлення соціально-економічних особливостей на локальному рівні. Регіональний аналіз господарських процесів в Україні має тенденційний вплив на сьогодення, потребує уваги як з боку державних структур, так і соціогуманітарних наук.

Соціально-економічна модель українського суспільства формувалася століттями під впливом місцевих та світових особливостей, відповідно до нових реалій та викликів. Історичний досвід національного господарського руху та його регіональні аспекти є складовими модерних ринкових перетворень. Важливою сторінкою національного господарського життя став економічний розвиток Галичини 20–30-х років ХХ ст. Перебуваючи у складі Польщі, українці усвідомили, що складовою політичної самостійності є господарська самоорганізованість. Це стало поштовхом до активної діяльності українців у соціально-економічній сфері.

В українській історіографії зростає інтерес до суспільно-політичних, культурно-освітніх процесів та персоналій ХХ ст., однак у дослідженні господарського руху в Галичині немає комплексного наукового осмислення та аналізу інтенсивної господарської активності української спільноти в складі міжвоєнної Польщі.

У першій третині ХХ ст. в умовах бездержавності українці створили власну господарську платформу, реалізувалися у кооперації, приватному підприємництві, виставково-ярмарковому бізнесі, заснуванні системи економічної освіти. Розвій українського підприємницького руху – це яскравий приклад соціальної мобілізації, концентрації національного капіталу, феномен українського економічного відродження. В економічній сфері працювали видатні особистості: Василь Нагірний, Юліан Павликовський, Степан Федак, Остап Нижанківський, Іван Левинський, Андрей Шептицький, Тит Войнаровський, Климентина Авдикович, Олена Левицька та інші, які активно представляли інтереси громад та українського народу. Вони енергійно та планомірно працювали, організовували діяльність галузевих секцій і територіальних філій станових організацій кооперації та приватного підприємництва, що сприяло опануванню нових сфер торгівлі, промислового виробництва й фінансово-кредитної системи, популяризації гасла “свій до свого по своє”.

Актуальність теми дослідження зумовлюється також тим, що економічна діяльність українців у 20–30-х роках ХХ ст. є важливою для осмислення сучасних суспільно-економічних та політичних реалій в Україні: завдання єдності, самоорганізації громадськості на національних засадах та подолання соціально-економічного відставання країни від провідних європейських держав.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана як складова частина планової теми відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України “Взаємодія інституцій держави і громадянського суспільства в Україні. Західні землі (XIX–XX ст.)” (номер державної реєстрації 0115U002458).

Об'єкт дослідження – соціально-економічна діяльність українців Галичини міжвоєнного періоду XX ст.

Предмет дослідження – історичний розвиток українського приватного та кооперативного підприємництва, економічної освіти, виставкового бізнесу, соціально-економічної доктрини ГКЦ.

Мета роботи – комплексно проаналізувати економічну діяльність українців Галичини у 20–30-х роках XX ст. Відповідно до поставленої мети визначено дослідницькі **завдання**:

- систематизувати та класифікувати джерела й літературу з проблеми, обґрунтувати теоретично-методологічні засади дослідження;
- простежити демографічні зміни, зайнятість та соціальну структуру українського населення;
- окреслити ключові чинники, які визначали місце Галичини у європейській економічній кон'юктурі;
- висвітлити економічну політику Польщі зазначеного періоду та вирішення господарських питань у середовищі українського політикуму;
- розглянути кооперативний рух на підставі діяльності ключових економічних спілок і товариств, фінансово-кредитних установ з урахуванням досягнень провідних українських кооператорів;
- подати організаційні форми, стан українського приватного підприємництва у різних галузях промисловості, а також еволюцію підприємливої діяльності галицьких жінок; конкуренцію та співпрацю в галицькому бізнес-середовищі;
- розкрити теоретичні та практичні аспекти соціально-економічної доктрини ГКЦ, зокрема її господарську діяльність, організаційно-підприємницьку та меценатську діяльність митрополита Андрея Шептицького, Тита Войнаровського та інших священнослужителів;
- з'ясувати особливості розвитку економічної освіти в Галичині в контексті світового досвіду та українських реалій; визначити структуру професійного шкільництва, діяльність ремісничо-промислових, сільськогосподарських, торговельно-кооперативних навчальних закладів та Української господарської академії в Подєбрадах;
- охарактеризувати участь українців у виставковому бізнесі; проаналізувати суспільний резонанс міжнародного ярмарку “Східні торги”, національних виставково-ярмаркових заходів.

Територіальні та хронологічні рамки. Дослідження охоплює територію Львівського, Тернопільського та Станиславівського воєводств. Хронологічні межі – період від часу встановлення польського владного режиму на території Галичини у 1919 р. і до – початку Другої світової війни у 1939 р. Однак

дослідження виходить за межі визначених хронологічних рамок під час аналізу самоорганізації українців в економічній сфері.

Методологічною основою дослідження стали принципи історизму та системності, багатфакторності та об'єктивності. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні історичні методи: дедукції, індукції, аналізу, синтезу, проблемно-хронологічний, історико-порівняльний, історико-фінансовий, системний та інші. Під час викладу матеріалу застосовано проблемно-хронологічний підхід, який допоміг виділити українське суспільство як окреме етносоціальне утворення, яке мало свою структуру, що охоплювала політичну, економічну, соціальну і культурно-освітню підсистеми. Основними складовими тогочасної економічної системи були сировинний потенціал краю, економічна політика партій, форми господарського руху: кооперація та приватне підприємництво, професійна освіта, діяльність священнослужителів в економічній сфері та виставково-ярмаркові заходи тощо. Кожна з них мала свою структуру та характеризувалася певними особливостями.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в українській історичній науці на підставі широкої бази джерельного матеріалу *вперше*:

- комплексно розглянуто економічну діяльність української спільноти у регіональному, державному та загальноєвропейському вимірі;
- розкрито проблеми економічного розвитку регіону та добробуту українців у програмах українських політичних партій від кінця XIX – до 1939 р.;
- висвітлено виставково-ярмаркову активність українців Галичини;
- ґрунтовно вивчено організаційно-підприємницьку діяльність митрополита Андрея Шептицького;
- вжито поняття “Український Манчестер” на означення індустріальної ділянки у науковому контексті, яке безпосередньо пов'язане з промисловим розвитком м. Львова.

Уточнено та доповнено:

- функціонування системи професійної освіти в Галичині;
- розвиток фінансово-кредитної системи;
- особливості розвитку та кризи “Галицької Каліфорнії”;
- господарську діяльність ГКЦ.

Набули подальшого розвитку:

- шляхи та методи самоорганізації українців у кооперативному і приватному бізнесі;
- проблеми конкурентоспроможності у тогочасному бізнес-середовищі;
- діяльність фахових шкіл різних рівнів;
- аналіз успішних економічних проектів українців, реалізація яких сприяла національному та господарському розвитку регіону.

Науково-практичне значення роботи полягає у класифікації та аналізі соціально-економічної діяльності українців, важливих явищ і процесів економічного розвитку Галичини у регіональному та світовому контексті.

Результати дослідження та висловлені в ньому висновки й гіпотези можуть бути використані для написання узагальнюючих наукових та науково-популярних праць з історії України та всесвітньої історії, під час розробки і викладання нормативних і спеціальних курсів у вузах. Дослідження також буде корисним у краєзнавчій, політичній та соціально-економічній галузях, зокрема у формуванні соціально відповідального бізнесу, у процесі підготовки регіональних програм економічного та соціального розвитку.

Апробація результатів дисертації. Висновки та основні положення дисертації викладено автором у вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях, апробовано у доповідях на міжнародних та всеукраїнських конференціях, наукових семінарах. Зокрема: V Міжн. конф. “Соціальна відповідальність бізнесу” (Львів, 2019); Стрийський форум “Середній клас в Україні: цінності, економіка, політика, кооперація” (Стрий, 2019); Міжн. конф. “Проблеми дослідження українського визвольного руху XX ст.” (Львів, 2019 р.); Intern. Scient. Conf. “1918 in Lithuania and Poland from a modern perspective Central and Eastern Europe: History, Politics and Culture” (Vilnius, 2018), XX Міжн. наук.-практ. конф. “Культура діалогу та діалог культур: релігійні чинники в умовах пошуку порозуміння” (Львів, 2018), Всеукр. наук. конф. “Національна ідея, державність, соборність: до 150-річчя “Просвіти” (Львів, 2018), Міжн. наук.-практ. конф. “Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах глобалізаційних викликів” (Ужгород, 2018), Міжн. наук.-практ. конф. “Свідомість, мозок, мова: актуальні проблеми та міждисциплінарні досягнення” (Львів, 2018), Форум “Кооперація: інструмент наступу” (Коломия, 2018), XI Міжн. наук. конф. “Історія торгівлі, податків та мита” (Дніпро, 2017), Наук.-практ. конф. “Культурна спадщина нафтової столиці Прикарпаття” (Борислав-Східниця, 2017), III Міжн. наук. конф. “Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів в Центральній-Східній Європі (XX–поч. XXI ст.)” (Львів, 2017), Міжн. наук. конф. “Соціальні та політичні трансформації у Центральній та Східній Європі (1917–2017): чинники, досягнення, проблеми” (Одеса, 2017), Intern. Scient. Conf. “Actual questions and problems of development of social sciences” (Kielce, 2016), Міжн. наук. конгрес: “Іван Франко: я єсть пролог...” (до 160-річчя від дня народження) (Львів, 2016). Міжн. наук. конф. “Етичне та естетичне в людському світовідношенні” (Львів, 2015), Всеукр. наук.-практ. конф. “Митрополит Андрей Шептицький у релігійно-церковному і громадсько-культурному житті України” (Івано-Франківськ, 2015), Наук. конф. “Український політикум Галичини у 1920–1930-х роках” (Львів, 2015), а також на щорічних X і XI українсько-польських зустрічах (Яремче, 2017–2018), наукових читаннях імені академіка Я. Д. Ісаєвича (Львів, 2016–2018).

Публікації. Основні положення і висновки дисертації викладено у 40 публікаціях, зокрема у монографії, історичному нарисі, підрозділі колективної

монографії, 6 публікаціях в зарубіжних періодичних виданнях, 17 публікаціях у фахових виданнях, затверджених ДАК МОН України.

Структуру дисертації обумовлено проблемним принципом залежно від основної мети дослідження. Робота складається зі вступу, восьми розділів, висновків, списку використаних джерел (1242 позиції) та додатків. Загальний обсяг дисертації – 599 с., із них 397 с. основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження, хронологічні та територіальні межі роботи, з'ясовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, зв'язок із науковими програмами, подано відомості про апробацію результатів дослідження та структуру дисертації.

У розділі 1 **“Історіографічно-джерелознавчий аналіз”** розглянуто стан наукової розробки теми та окреслено джерельну базу проблеми.

У підрозділі 1.1. *“Історіографічний огляд проблеми”* охарактеризовано рівень дослідженості проблеми в історіографії, яку подано за проблемно-хронологічним критерієм та умовно поділено на п'ять груп: праці міжвоєнного періоду, науковий доробок радянських авторів, української діаспори, сучасні українські дослідження та зарубіжна історіографія.

На початку ХХ ст. на сторінках українських та польських часописів публікувалися розвідки про становище українців у Польщі, галицький соціум та економіку, розвиток кооперативного та приватного бізнесу, мережу фахового шкільництва тощо. Науковці та публіцисти також окреслювали ці питання в контексті тогочасних суспільних процесів. Зокрема, територіальні особливості, етнодемографічні відносини та соціальна стратифікація населення Галичини відображені у працях І. Кревецького¹, М. Кордуби², В. Кубійовича³, В. Охримовича⁴, В. Садовського⁵ тощо. Суспільно-політичні проблеми та загальні тенденції економічного розвитку українських земель порушував К. Левицький⁶. Автор присвятив низку розвідок теоретичним аспектам

¹ Кревецький І. Справа поділу Галичини в рр. 1846–1850 // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1910. Т. ХСІІІ. Кн. 1. С. 54–69.

² Кордуба М. Територія і населення України. Відень : 3 друкарні Ад. Гольцгавзена, 1918. 22 с.

³ Кубійович В. Територія й людність українських земель. Львів : Накладом фонду “Учітєся, брати мої”. 3 друкарні Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Ч. 19. 86 с.; Атлас України й сумежних країв / [опрац. В. Кубійович]. Львів : Український видавничий інститут у Львові, 1937. 113 с.

⁴ Охримович В. З поля національної статистики Галичини (Помічення над ріжницями і перемінами в національним складі галицької людности) // Студії з поля суспільних наук і статистики. Львів, 1909. Т. І. С. 65–160.

⁵ Садовський В. Людність західноукраїнських земель по польському перепису 30 вересня 1921 р. // Студії з поля суспільних наук і статистики / [заг. ред. М. Кордуби]. Львів, 1927. Т. 4. Вип. 1. С. 1–50.

⁶ Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 рр. Львів, 1927. 736 с.; Левицький К. Організація українців міста Львова мусить стати живим осередком // Діло. 1937. 27 серпня. С. 1–2.

націоналізації капіталу та функціонуванню кооперативних установ⁷. Ряд праць економічного змісту, зокрема про особливості аграрних відносин в Галичині, теоретико-історичні аспекти кооперативного руху опублікував Ю. Павликовський, який вважав кооперацію фундаментом національного економічного відродження⁸. Західноукраїнське приватне та кооперативне підприємництво досліджували А. Гаврилко⁹, К. Коберський¹⁰, М. Творидло¹¹, Є. Храпливий¹².

Участь церкви у соціально-економічних процесах Галичини переосмислено у творчій спадщині А. Шептицького, науковій розвідці О. Луцького¹³. А. Шептицький визначив соціально-економічну модель розвитку суспільства, яка ґрунтувалася на приватній власності, справедливості, суспільній опіці тощо. Водночас велику увагу він приділив кооперативним об'єднанням, як складовим рідної всенародної Хати-Батьківщини¹⁴. Про загальні тенденції розвитку професійної освіти та діяльність галицьких фахових шкіл публікували розвідки І. Лучишин¹⁵, А. Маринович¹⁶, Д. Коренець¹⁷, С. Цьорох¹⁸.

⁷ *Левицький К.* Наша ошадність і господарність // *Господарсько-кооперативний часопис*. Львів, 1934. 15 жовтня. С. 4.; *Левицький К.* Центральний Кооперативний Банк “Краєвий Союз Кредитовий” // *Діло*. 1937. 14 квітня. С. 4.; *Левицький К.* Щоби Українбанки стали господарями своїх районів // *Господарсько-кооперативний часопис*. Львів, 1939. 21 квітня. С. 2.

⁸ *Павликовський Ю.* Земельна справа у Східній Галичині (Короткий історичний та економічний огляд земельного питання та сучасний його стан). Львів, 1922. (Передрук з “Літ.-Наук. Вістника”, т. LXXVI). 19 с.; *Павликовський Ю.* Не ридайте, а добувайте! Слово до селян про станову хліборобську організацію і кооперацію. Львів, 1925. 15 с.; *Павликовський Ю.* Природа, мета і світогляд українського кооперативного руху. Львів, 1934. 16 с.; *Павликовський Ю.* Слідами розвою ідеї кооперації і союзного устрою “Народної торгівлі”. З нагоди 40-ліття її праці 8.12.1883 – 8.12.1923. Львів, 1923. 63 с.; *Павликовський Ю.* Сучасне положення рільництва і стан справ Львівської хліборобської палати (промова, виголошена на пленарній сесії Ради 31.01.1939). Львів : Накладом товариства “Сільський господар”, 1939. 36 с.

⁹ *Гаврилко А.* Щоби в нас була здорова господарка. Львів : Накладом автора. З друкарні видавничої спілки “Діло”, 1932. 20 с.; *Гаврилко А.* Кооперативи рільників. Львів : Накладом автора. З друкарні видавничої с-ки “Діло”, 1932. 29 с.; *Гаврилко А.* В сільських споживчих кооперативах. – Львів : Накладом автора. З друкарні видавничої с-ки “Діло”, 1932. 20 с.

¹⁰ *Коберський К.* Буквар кооперації для вжитку самоосвітників, кооперативних курсів і курсів вишколу хліборобської молоді. Львів : Ревізійний союз українських кооператив. 1939. 158 с.

¹¹ *Творидло М.* Земельний Банк Гіпотечний (у 25-ліття його діяльності). Львів : Накладом Земельного Банку Гіпотечного, з друкарні видавничої спілки “Діло”, 1935. 88 с.; *Творидло М.* Центросоюз (тридцятиліття його діяльності) // Ювілейний альманах Центросоюзу в 30-ліття. Львів, 1931. С. 7–19.

¹² *Храпливий Є.* Наші молочарські кооперативи в 1925 р. Львів : Ревізійний Союз Українських Кооператив, 1927. 14 с.; *Храпливий Є.* Основи кооперативного молочарства. Львів : Накладом РСУК, 1927. 179 с.

¹³ *Луцький О.* Христос в кооперації // *Господарсько-кооперативний часопис*. 1931. 12 квітня. С. 2–3.

¹⁴ *Шептицький А.* Пастирські послання : у 4 т. – Львів : Фондація “Андрей”, видавничий дім “Артос”, 2007. – Т. 1: 1899–1914. 1014 с.; *Шептицький А.* У подвійне Свято надії та будучих поколінь і минувших поколінь та їх небесної слави. Слово на святі посвячення прапору української кооперації // *Мета*. 1934. 10 червня. С. 2; *Шептицький А.* Як будувати Рідну Хату? Львів : Свічадо, 1999. 46 с.

¹⁵ *Лучишин І.* Фахові школи: порадник для батьків та молоді. Львів : Накладом “Рідної школи” при матеріальній допомозі Ревізійного Союзу Українських Кооператив та Маслосоюзу у Львові. З друкарні Е. Шпильки в Яворові, 1930. 64 с.

¹⁶ *Маринович А.* Фахове шкільництво. Перемишль : Відбитка із Звідомлення “Кружка Родичів” при державній гімназії з українською мовою навчання в Перемишлі за шк. р. 1937–1938. Друкарня Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, 1938. 27 с.

¹⁷ *Коренець Д.* Фахове шкільництво у жидів і у нас // *Діло*. – 1938. 27 березня. – С. 4; *Коренець Д.* Фахові школи // *Рідна школа*. 1936. 15 травня. С. 150–151.

¹⁸ *Цьорох С.* Погляд на історію та виховну діяльність СС Василян. Львів: Накладом Богославського наукового товариства, 1934. 254 с.

У 1940–1980-ті роки опубліковано чимало тенденційних праць із соціально-економічної історії Галичини, в яких домінувала комуністична ідеологія над науковою об’єктивністю. Однак заслуговують на увагу дослідження С. Макарчука з історії етносоціального розвитку¹⁹, Л. Олесевича про розвиток західноукраїнської кооперації²⁰, Г. Ковальчака про економічні процеси, зокрема розвиток фабрично-заводської промисловості на західноукраїнських землях²¹.

Економічні процеси у Галичині вивчали діаспорні історики та учасники господарського руху. Проблемам українського приватного підприємництва та його розвитку присвячена ґрунтовна праця учасника приватницького руху, редактора фахового часопису “Торговля і промисл” Володимира Несторовича. Автор не лише висвітлив стан українського промислу і торгівлі, а й економічну конкуренцію у тогочасному бізнес-середовищі, взаємовідносини з українською кооперацією, особливості системи фахового вишколу, створення фінансово-кредитних інституцій підприємливими людьми²². Енциклопедією української кооперації можна назвати фундаментальну історико-економічну працю “Історія українського кооперативного руху” Іллі Витановича – директора єдиного українського Кооперативного ліцею РСУК у Львові, науковця і педагога. У цій монографії автор трактує кооперацію як важливу складову національного господарського розвитку. У книзі автор проаналізував формування організаційних структур різних видів української кооперації, діяльність РСУК, внесок кооперації в активізацію економічного, суспільно-політичного, культурного життя українського населення. Журналіст Андрій Качор написав змістовну розвідку про роль церкви та священнослужителів у господарському відродженні Західної України²³. Функції церкви в економічному та суспільно-політичному житті українців, зокрема у збереженні національної свідомості висвітлив І. Сохоцький²⁴.

Сучасна українська історіографія представлена великим доробком у вивченні традицій національної кооперації як складової українського господарського руху. Аналітично-критичний аналіз розвитку західноукраїнської кооперації характерний для праць, виданих С. Гелеєм або за його редакцією²⁵, а історію української економічної думки – дослідження

¹⁹ Макарчук С. Етносоціальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма. Львов : Вища школа, 1983. 255 с.

²⁰ Олесевич Л. Кооперативні міфи і капіталістична дійсність. Західноукраїнська буржуазна кооперація (1883–1939). Київ : Наукова думка, 1974. 167 с.

²¹ Ковальчак Г. Економічний розвиток західноукраїнських земель. Київ : Наукова думка, 1988. 250 с.; Ковальчак Г. Розвиток фабрично-заводської промисловості в Східній Галичині в кінці XIX – на початку XX ст. // З історії західноукраїнських земель. Вип. 5 / [відп. ред. І. Крип’якевич]. Київ, 1960. С. 57–74.

²² Несторович В. Українські купці і промисловці в Західній Україні 1920–1945. Торонто ; Чикаго : Клуб Українських Професіоналістів і Підприємців, 1947. 392 с.

²³ Качор А. Роля духовенства і церкви в економічному відродженні Західної України. Вінніпег : Накладом Української Вільної Академії Наук, 1992. 31 с.

²⁴ Сохоцький І., о. Що дали греко-католицька Церква і духовенство українському народові. Філадельфія : Америка, 1951. – 105 с.

²⁵ Українські кооператори : (історичні нариси): у 3 кн. / [за заг. ред. С. Гелея]. Львів: Вид-во Львівської комерційної академії. Кн. 1. 1999. 456 с.; Кн. 2. 2001. 338 с.; Кн. 3. 2007. 328 с.

С. Злупка²⁶. Треба відзначити також колективні праці “Історія кооперативного руху”²⁷ та “Споживча кооперація України”²⁸, видані колективом авторів (М. Аліман, С. Бабенко, С. Гелей, Я. Гончарук та інші), в яких висвітлено функціонування української кооперації в умовах централізованої економічної політики Польщі, світової економічної кризи та пацифікації. Спробою нового наукового осмислення українського господарського руху, зокрема феномену українського приватного підприємництва, є дослідження Оксани Вербової²⁹. Цікавими є студії Р. Голика про міське галицьке середовище³⁰, А. Безсмертного – про міжнародний ярмарок “Східні торги” у Львові³¹, В. Клапчука – про корисні копалини Галичини та їх використання³². Діяльність товариства “Сільський господар” та його роль у національно-господарському відродженні західноукраїнського села розглянула Л. Родіонова³³. Комплекс питань, пов’язаних зі становленням та функціонуванням фінансово-кредитних установ на західноукраїнських землях розкрили М. Вербовий³⁴, З. Комаринська³⁵, О. Бурунова³⁶. Проблему економічної освіти Галичини епізодично відображено у дослідженнях З. Гіптерс³⁷, О. Ковальчук³⁸, Г. Субтельної³⁹, О. Цимбалюк⁴⁰ та

²⁶ Злупко С. Персоналії і теорії української економічної думки. Львів : Євросвіт, 2002. 528 с.

²⁷ Історія кооперативного руху / [С. Бабенко, С. Гелей, Я. Гончарук та інші]. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 1995. 410 с.

²⁸ Споживча кооперація України. Від зародження до сьогодення : монографія / [за заг. ред. С. Гелей]. Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2013. 976 с.

²⁹ Вербова О. Західноукраїнське приватне підприємництво міжвоєнного часу : монографія. Львів : Піраміда, 2001. 212 с.; Вербова О. Національний господарський рух на західноукраїнських землях впродовж 1848–1944 років : монографія. Львів : ПАІС, 2009. 368 с.

³⁰ Голик Р. Від купця до бізнесмена : уявлення про “підприємливу людину” в Галичині нового і новітнього часу // Вісник Львівської комерційної академії : ювілейний збірник на пошану Степана Гелей. Львів, 2011. Серія: Гуманітарні науки. Вип. 10. С. 196–204.

³¹ Безсмертний А. “Східні торги” у Польщі 1920-ті–1930-ті рр. XX ст. // Історична панорама. 2014. Вип. 19. С. 55–68.

³² Клапчук В. Корисні копалини Галичини: видобування та переробка : монографія. Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. 508 с.

³³ Родіонова Л. Роль товариства “Сільський господар” у розвитку сільського господарства західноукраїнських земель (20–30-ті роки XX ст.) : дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.01.04 “Економічна історія та історія економічної думки”. Тернопіль, 2001. 227 с.

³⁴ Вербовий М. Фінансово-кредитні інституції національного господарського руху в Західній Україні впродовж 1848–1939 років : дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.01.04 “Економічна історія та історія економічної думки”. Київ, 2005. 189 с.

³⁵ Комаринська З. Банки та банківська справа в Західній Україні // Вісник НБУ. 2000. № 11. С. 58–61.

³⁶ Бурунова О. Розвиток кредитної системи Західної України (1919–1939) : дисертація на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 “Економічна теорія та історія економічної думки”. Київ, 2012. 233 с.

³⁷ Гіптерс З. Економічна освіта молоді в Галичині на початку XX ст. // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. 2005. № 2. С. 128–134; Гіптерс З. Педагогічні видання, підручники та посібники для економічної освіти дітей і дорослих (західноукраїнські землі XIX – початку XX ст.) // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. 2012. № 2. С. 173–183.

³⁸ Ковальчук О. Особливості підготовки кадрів кооперативними товариствами у Галичині (кін. XIX – перша пол. XX ст.) // Педагогіка і психологія професійної освіти : науково-методичний журнал. 2002. № 6. С. 394–401.

³⁹ Субтельна Г. Доповнюючі професійні школи українського педагогічного товариства “Рідна школа” : історико-педагогічний аспект // Товариство “Рідна школа” : історія і сучасність: Наук. альм. Ч. 4. [упоряд. і наук. ред. Д. Герцюк, П. Сікорський]. Львів : Вид-во Львів. край. т-ва “Рідна школа”, ЛНУ ім. І. Франка. С. 227–239; Субтельна Г. Підвищення рівня фахової підготовки у професійному шкільництві Галичини : навчальний посібник. Львів : Норма, 2014. 136 с.

⁴⁰ Цимбалюк О. “Труд” – жіноча кравецька школа. Львів : СП “Бак”, 1998. 56 с.

ін. Заслужують на увагу праці П. Долганова⁴¹, В. Панченка⁴² про виникнення та сутність економічного націоналізму на українських землях. Фрагментарно участь церкви, зокрема роль митрополита А. Шептицького у вирішенні господарських проблем простежили Л. Гентош⁴³, а О. Шевченко – про діяльність о-м. Тита Войнаровського⁴⁴, О. Гайдукевич – про митрополичі утіди ГКЦ⁴⁵. Тогочасні суспільно-політичні процеси переосмислено завдяки працям Б. Гудя, В. Виздрика, Р. Давидюк, Л. Зашкільняка, М. Кугутяка, І. Патера, І. Соляра, М. Посівнича.

У зарубіжній історіографії соціально-економічний розвиток міжвоєнної Польщі досліджували З. Ландау та Й. Томашевський⁴⁶. Серед сучасних авторів варто виділити працю В. Меджецького⁴⁷ про суспільно-політичні процеси у “східних кресах”, Т. Філара про галицьке підприємницьке середовище⁴⁸.

У підрозділі 1.2 “Джерельна база дослідження” визначено особливості інформаційного потенціалу джерел цієї теми. Матеріали про соціально-економічну діяльність українців Галичини представлені різними видами джерел писемного типу: документи та матеріали центральних та місцевих органів влади Республіки Польща; документи та матеріали громадсько-політичних, економічних, культурно-освітніх, церковних об’єднань; статистичні матеріали; періодичні видання; мемуари. Опрацьовані архівні матеріали зберігаються у Центральному державному історичному архіві України, м. Львів (ЦДІА України, м. Львів), Державному архіві Львівської області (ДАЛО), Державному архіві Івано-Франківської області (ДАІФО), Державному архіві Тернопільської області (ДАТО), Центральному державному архіві громадських об’єднань України (ЦДАГО України), Архіві актів нових у Варшаві (AAN).

Правові акти Польської республіки: розпорядження президента Польщі та міністрів, декрети, закони, які публікувалися у спеціальних збірках: “Dziennik

⁴¹ Долганов П. Ідейно-політичні витоки українського економічного націоналізму та його сутність // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2011. Вип. 20. С. 84–92; Долганов П. Сутність економічного націоналізму: основні теоретичні підходи // Література та культура Полісся. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. Вип. 69: Історико-соціальні та культурні процеси України і Полісся в сучасних дослідженнях. С. 254–265.

⁴² Панченко В. Концепція фінансового розвитку України в ідеології Організації українських націоналістів // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. М. Вашкевич. Київ: Видавництво “Гілея”, 2009. Вип. 18. С. 28–36.

⁴³ Гентош Л. Митрополит Шептицький: 1923–1939. Випробування ідеалів. Львів: ВНТЛ-Класика, 2015. 596 с.

⁴⁴ Шевченко О. Церковна і громадсько-політична діяльність Тита Войнаровського: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. історичних наук: спец. 07.00.01 “Історія України”. Львів, 2016. 225 с.

⁴⁵ Гайдукевич О. Маєтності Греко-Католицької Церкви в Галичині у 30-х роках ХХ ст. // Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ “Добрий Пастир”. Збірник наукових праць. Богослов’я. Івано-Франківськ: ІФБУ, 2015. Вип. 8: До 150-річчя від дня народження Митрополита Андрея Шептицького. С. 89–99; Гайдукевич О. Маєтності УГКЦ в Перегінську // Студії з архівної справи та документознавства. Київ: Держкомархів України; УНДІАСД, 2003. Т. 9. С. 118–121.

⁴⁶ Landau Z., Tomaszewski J. Gospodarka Polski międzywojennej 1918–1939: w 4 t. Warszawa: Książka i Wiedza. T. I: W dobie inflacji, 1918–1923. 1967. 280 s.; T. II: Od Grabskiego do Piłsudskiego: okres kryzysu poinflacyjnego i ożywienia koniunktury, 1924–1929. 1971. 359 s.; T. III: Wielki kryzys, 1930–1935. 1982. 450 s.; Landau Z., Tomaszewski J. Zarys historii gospodarczej Polski 1918–1939. Warszawa: Książka i Wiedza, 1962. 295 s.

⁴⁷ Mędrzecki W. Kresowy kalejdoskop. Wędrowki przez Ziemię Wschodnie Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939. – Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2018. 424 s.

⁴⁸ Filar T. Ukraiński galicyjskie sfery gospodarcze w Drugiej Rzeczypospolitej. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 2011. 355 s.

Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, “Dziennik Urzędowy Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego”, допомагають зрозуміти ключові засади політики Республіки Польща, зокрема, як на державному рівні регламентувалася діяльність товариств та кооперативів, фінансових інституцій; регулювалося земельне питання, цінова політика, підготовка фахових кадрів, а також дають змогу визначити характер впливів зовнішньополітичних факторів на становище українців. Програми політичних партій, статuti, звернення та інші документи ОУН, ФНЄ, УСДП, Сель-Роб Єдність, КПЗУ, УНДО фрагментарно висвітлюють економічні завдання партій та їхні заходи у господарській сфері.

У дисертації проаналізовано також матеріали Міністерства внутрішніх справ, Міністерства фінансів, Міністерства сільського господарства, Міністерства віровизнань та освіти, воєводських управлінь щодо територіального розселення українців та зміни адміністративного поділу Львівського, Тернопільського та Станіславівського воєводств, польської економічної політики, зокрема розвиток нафтового промислу в Польщі. Заслуговує на увагу листування Станіславівського повітового старости з воєводським управлінням щодо участі українських суспільно-політичних діячів та кооператорів у кооперативному конгресі у Швейцарії, на якому було порушене українське питання, зокрема про становище української кооперації. Члени конгресу прийняли резолюцію “Польське переслідування на території України” щодо протесту дій поляків на території Галичини та за створення умов для нормального розвитку кооперації.

Основні форми національного господарського руху – кооперація та приватне підприємництво, їхні організаційні форми досліджено на підставі архівних фондів економічних товариств та інституцій (Товариство українських кооператорів, “Союз українських купців та промисловців”, товариство українських ремісників, промисловців і торговців “Зоря”, “Центросоюз”, “Народна торгівля”, “Сільський господар”, “Промбанк”, “Земля”, “Дністер”, “Союзний базар” тощо. Архівні фонди містять статuti, положення, правила, інструкції, книги протоколів, листування з юридичними та фізичними особами, реєстраційні книги, договори, звернення, судові рішення, звіти, ощадні книги, фінансові рахунки. Вони дають змогу прослідкувати еволюцію діяльності українських економічних інституцій.

Інформація про господарську діяльність ГКЦ та священнослужителів міститься в особовому фонді А. Шептицького, Т. Войнаровського, Релігійного товариства ім. св. Андрея, Греко-католицького митрополичого ординаріату та Центральної адміністрації столових маєтків Греко-католицької митрополії. Зокрема, з документації Греко-католицької митрополії дізнаємося про церкву як активного учасника економічних процесів, проблеми з податками, доходи та видатки митрополії, майнові справи, заснування Земельного банку гіпотечного, функціонування кооперативу “Священнича санаторія”, співпрацю митрополії з приватними підприємствами та кооперативами як краєвими, так і закордонними.

З метою висвітлення стану економічної освіти в Галичині опрацьовано документи Крайової шкільної ради, Кураторії Львівського шкільного округу, українського педагогічного товариства “Рідна школа”, а саме міністерські розпорядження, статuti, інструкції, звіти директорів шкіл, протоколи засідань, кореспонденцію, статистичні дані про вчителів та учнів, правила прийому учнів, навчальні плани, розклади занять, протоколи екзаменів, шкільні оголошення, історичні довідки, шкільне законодавство про діяльність ремісничо-промислових, агротехнічних, торговельно-кооперативних навчальних закладів, професійних курсів, які організовувала “Рідна школа”, “Просвіта”, жіноча спілка “Труд”, РСУК, сестри Василянки, “Сільський господар”, “Маслосоюз”. На підставі цих даних можна з’ясувати керівний склад шкіл, навчальний процес, кількість учнів, їхній соціальний стан та місце народження, участь у культурно-просвітницьких заходах, шкільний бюджет та джерела фінансування, співпрацю з громадсько-політичними діячами та представниками бізнесу. Зі звітів директорів, шкільних інспекторів дізнаємося про проблеми розвитку фахового шкільництва.

Дослідження динаміки кількості, розселення та соціальної структури населення Галичини 20–30-х років ХХ ст. ґрунтується на статистичних матеріалах, а саме переписах населення 1921 і 1931 років. Вони містять різнопланову інформацію про етнодемографічну ситуацію та соціально-економічне життя тогочасного суспільства.

Важливою складовою джерельної бази дослідження стали численні українські та польські періодичні видання. Соціально-економічні проблеми висвітлювалися на сторінках тогочасних впливових суспільно-політичних часописів “Діло”, “Новий час”, “Słowo Polskie”. З історії розвитку українського приватного підприємництва найбільш інформативним є часопис Союзу українських купців і промисловців “Торговля і промисл”. Про історію відродження галицького бізнес-середовища публікували матеріали часописи “Торговельно-промисловий альманах”, “Український купець”. Вагомий вплив на розвиток української економічної думки того часу, зокрема на формування українського приватницького середовища та розвиток господарсько-кооперативного руху мали “Господарсько-кооперативний часопис” і теоретичний журнал Ревізійного союзу українських кооператив “Кооперативна Республіка”.

Цінними у науковому плані є мемуари учасників тогочасного суспільного життя, зокрема підприємців та кооператорів. Вони допомагають відтворити дух та суспільно-економічну атмосферу того часу, подають важливі деталі національно-економічного розвитку. Спогади відображають проблеми українсько-єврейської та українсько-польської конкуренції в сфері економіки. Винятково цінними є мемуари власниці кондитерської фабрики “Фортуна нова” Климентини Авдикович. Бізнес-леді розповідає про обставини заснування фабрики та умови провадження бізнесу, співпрацю з митрополитом Андреем Шептицьким. Зі спогадів Тита Войнаровського дізнаємося про його організаційну та господарську діяльність у митрополії, товаристві “Сільський

господар”, “Краєвому союзі для збуту худоби”, фінансово-банкових установах, а також активну участь у парцеляції поміщицьких маєтків.

Комплекс використаних джерел уможливорює розгляд соціально-економічної діяльності українців як окремого соціоекономічного явища. Використання та зіставлення різноманітних джерел у дослідженні допомагає уникнути однобічності у висвітленні теми та сприяє об’єктивному підходу до визначення основних тенденцій діяльності української спільноти в економічній сфері.

У розділі 2 **“Теоретико-методологічні засади дослідження”** подано параметри, підходи, методи та критерії об’єктивного вивчення господарської діяльності українців. Оскільки дослідження має міждисциплінарний характер, теоретико-методологічні засади ґрунтуються на міждисциплінарності (соціологія, історія, економіка) та національному підході, який був зумовлений геополітичними, соціально-економічними чинниками, що склалися у Галичині упродовж століть. Соціально-економічну діяльність населення Галицького краю досліджено на емпіричному та теоретичному рівнях. В основу методології дослідження покладені принципи історизму та системності, багатофакторності, об’єктивності, наукової упередженості та наступності. Принцип історизму дає змогу розглянути у логічному розвитку процеси суспільного життя, події, явища та факти; зрозуміти предмет історичного дослідження у взаємозв’язку пов’язаних елементів, зовнішніх зв’язках із позицій змін у просторі та часі. За допомогою цього принципу простежено еволюцію економічного розвитку Галицького краю, підприємницького середовища, функціонування господарських організацій та установ. Принцип об’єктивності передбачає інтерпретацію фактів без суб’єктивних помилок та впливу інтересів й допоміг з’ясувати реакцію польського політикуму на соціально-економічну активність галицьких українців. Важливим стало дотримання цього принципу у характеристиці економічних програм українських політичних партій та організацій, з’ясуванні ефективної діяльності економічних установ. Принцип багатофакторності передбачає вивчення всього комплексу факторів, що впливали на предмет дослідження. Принцип уможливив розгляд української спільноти Галичини як цілісного об’єкта у взаємозв’язку кількох елементів (економічного, політичного, соціального, освітнього тощо).

Для досягнення мети та вирішення завдань використано комплекс методів загальнонаукових та спеціальних: дедукції, індукції, аналізу, синтезу, проблемно-хронологічного, історико-порівняльного, історико-фінансового та критичного аналізу тощо. Зокрема, системний метод використано з метою створення цілісного уявлення про господарську діяльність українців Галичини. У дисертації соціально-економічну діяльність окреслено комплексно як систему, складовими якої були кооперація, приватне підприємництво, мережа професійних шкіл, виставково-ярмаркові заходи, господарська діяльність ГКЦ тощо, які можна розглядати окремо та у взаємозв’язку. Ці складові формувалися століттями і зазнавали постійних змін. Соціально-економічна діяльність українців характеризується: на макроекономічному рівні (держава),

регіональному (Галичина, міста, повіти, села), галузевому (промисл, сільське господарство), мікрорівні (кооперативи, підприємства, банки, страхові товариства, економічні навчальні заклади тощо).

Складовою теоретико-методологічних засад дослідження є термінологія. Термін “соціально-економічна діяльність” вживаємо для означення сукупності дій на різних рівнях господарювання, в результаті яких люди задовольняли свої потреби завдяки виробництву та обміну матеріальними благами. Соціально-економічна діяльність передбачала створення різноманітних соціальних та професійних організацій, підприємств. Це поняття використовуємо і в загальному сенсі, характеризуючи кооперацію, приватне підприємництво, систему фахової освіти, господарську діяльність ГКЦ, виставково-ярмаркові заходи українців. Крім цього аналізуємо дві найважливіші понятійні складові у системі національного господарського руху: кооперацію та приватне підприємництво, а також їхні організаційні форми. Пояснено значення низки інших термінів, зокрема фахова освіта, виставково-ярмаркова діяльність, соціально-економічна доктрина ГКЦ тощо.

Застосовані методологічні принципи та методи історичного пізнання дали змогу розглянути та осмислити об’єкт дослідження, забезпечили розкриття обраної проблеми та аргументувати висновки.

Розділ 3 **“Етносоціальні та економічні виміри Галичини”** присвячено загальній характеристиці соціуму та господарства Галицького краю.

У підрозділі 3.1. *“Етнодемографічні процеси, зайнятість та соціальна структура населення”* визначено чисельність, структуру зайнятості та соціальну стратифікацію українського населення Галичини у порівнянні з іншими етнічними групами.

У 20–30-х роках ХХ ст. Галичина, перебуваючи у складі Польщі, характеризувалася поліетнічно-конфесійною структурою населення. Галицьке суспільство було конгломератом, у якому кожна національна спільнота намагалася зберегти й посилити власні національні інтереси. Тут проживали українці, поляки, євреї та представники інших національностей, які відрізнялися особливостями соціальної структури та зайнятості. Станом на 1921 р. чисельність українців на території Львівського, Тернопільського та Станіславівського воєводств становила 54 %, а у 1931 р. – 52,5 %. В українській спільноті простежувалися суттєві відмінності у співвідношенні сільського і міського населення. Значна більшість українців проживала в селах та були власниками невеликих господарств (менше 50 га). Українці зосереджувалися в таких галузях, як сільське господарство, промисловість і ремесло, домашня прислуга. У суспільно важливих галузях продовжували домінувати поляки, а комерція залишалася прерогативою євреїв. Етносоціальне становище українців Галичини можна пояснити продуманою політикою польських властей, яка шляхом осадництва, державної монополії, сприяння польському елементу, вибіркової кадровій, освітній, мовній політиці намагалася посилити свої позиції та асимілювати населення.

У підрозділі 3.2. *“Галичина в європейській економічній кон’юктурі”* з’ясовано господарський розвиток Галичини під впливом європейських, загальнодержавних та локальних тенденцій.

У міжвоєнний період Польща була нестабільною аграрно-індустріальною державою, а польський уряд був неготовий до впровадження ефективної економічної політики. Це безпосередньо впливало на господарський потенціал українських земель та простежувалися суттєві відмінності в економічному розвитку корінних та окупованих територій Польщі. Місце Галичини на державному та світовому ринку визначали кілька факторів: сільськогосподарське виробництво, торговельний баланс, концентрація іноземних інвестицій, джерела сировини та робочої сили. На зразок розвинених європейських держав у Галичині розвивалася кооперація та приватне підприємництво. Галицьке населення було задіяне не лише у сільському господарстві, а й у промисловості. Найбільш прибутковими були нафтова, деревообробна, харчова галузі, які були представлені здебільшого середніми та малими підприємствами. Галичина експортувала дерево та сільськогосподарську продукцію у Європу. Галицький регіон славився нафтовими родовищами та розвитком нафтового промислу, у якому домінували французькі, американські, англійські інвестори. Серед великих промислових підприємств функціонували: винниківська тютюнова фабрика, львівська пивоварня, лікєро-горілочна фабрика Бачевських, консервна фабрика Рукера, кондитерська фабрика “Бранка”, лисинецька фабрика дріжджів тощо.

У підрозділі 3.3. *“Економічне питання у програмах українських політичних партій”* з’ясовано теоретичні аспекти та практичні заходи українських політичних партій та організацій у сфері господарства.

Економічні інтереси українців були представлені у тогочасному галицькому політикумі, в якому простежувалася тенденція до посилення національно-демократичних та націоналістичних впливів. Кожна з політичних партій (УНТП, УНДО, УСРП, УСДП, ОУН, ФНЄ, КПЗУ) намагалася окреслити шляхи вирішення економічних проблем, покращити матеріальний добробут українців та економічний розвиток регіону. УНТП та УНДО першочерговими ставили питання проведення земельної реформи, вирішення аграрного питання, націоналізації капіталу, збільшення українського елементу у містах. Представники УНДО посилювали свої впливи на кооперацію, яку вважали найкращою формою національної солідарності. Лідери національно-центристських партій, націоналістичних організацій та представники Народної організації українців Львова активно пропагували гасло “Свій до свого по своє”, були прихильниками ощадності та виступали за розвиток економічної освіти. Радикальні націоналістичні об’єднання прагнули витіснення польського та єврейського елементу з галицького бізнесового середовища. Серед інших партій менш помітний вплив на українську спільноту та економіку мали УСДП, УСРП та КПЗУ.

У розділі 4 **“Кооперація як соціальна мобілізація”** окреслено стан та вплив кооперативного руху на розвиток галицького суспільства.

У підрозділі 4.1. *“Особливості розвитку української кооперації”* показано основні аспекти розвитку кооперативного руху від кінця XIX ст., зокрема розвій спілок у 20–30-х роках XX ст. На відміну від європейських країн, де джерелом та ініціатором кооперативного руху виступали робітники, ремісники та селяни, на західноукраїнських землях її поширювала інтелігенція (В. Нагірний, К. Левицький, Т. Кормош, О. Нижанківський, Ю. Павликовський, Є. Олесницький, О. Луцький, А. Жук) та під впливом європейської кооперативної ідеї розглядали як засіб для досягнення економічного розвитку народу, про що свідчила етнічна розмежованість кооперативного руху. Українська кооперація була громадською та національною організацією, основою економічного розвитку Галичини. У міжвоєнний період, враховуючи досвід та напрацювання минулих років, була сформована організаційна структура української кооперації: споживча, об’єднана *“Народною торгівлею”* та *“Центросоюзом”*, молочарська – *“Малосоюзом”*, кредитна – *“Центробанком”*. Новою особливістю та стадією розвитку українського кооперативного руху було кооперативне виробництво (фабрика *“Калина”* тернопільського кооперативу *“Будучність”*, *“Суспільний промисл”*, *“Достава”*). Їх об’єднувала центральна господарсько-контролююча інституція – РСУК. Не зважаючи на всі труднощі становлення й розвитку в умовах, пов’язаних з післявоєнною розрухою, економічною й національною політикою польського уряду, функціонуванням *“Сокальського кордону”*, повільним економічним розвитком регіону, залежністю економіки від іноземного капіталу, високим рівнем заборгованості Польської держави від інших країн світу, українські кооперативи все більше здобували риси ефективності, цивілізованості і стабільності. Розбудова кооперативних установ та інших економічних інституцій стала прикладом мобілізації сил широкого кола тогочасної національної еліти, активності українців у комерційно-кредитній, сільськогосподарській, споживчій та промислово-виробничій кооперації.

У підрозділі 4.2. *““Народна торгівля” – представниця споживчої кооперації”* окреслено ефективну діяльність першої української кооперативної організації в Галичині.

“Народна торгівля” була створена Василем Нагірним за швейцарським зразком з метою опанування споживчої галузі українцями. Вона виконувала роль гуртівні для споживчої кооперації та приватного купецтва. Наприкінці 1930-х років *“Народна торгівля”* об’єднувала близько 6,5 тис. членів та складалася з кількох відділів (*“голова пивниця”*, *“паківня чаю”*, просмажування кави, *“опаловий”*), володіла чималою кількістю об’єктів нерухомості. У 1929–1930-х роках річні обороти становили понад 16 млн. зл. Успішній діяльності кооперативу сприяла тісна співпраця з економічними, культурно-освітніми організаціями та приватними підприємцями на локальному та міжнародному рівнях.

У підрозділі 4.3. *“Громадсько-агрономічна діяльність товариства “Сільський господар”* розкрито роль організації як суспільної ініціативи розвитку аграрного сектора економіки.

Товариство на теоретичному і практичному рівні сприяло піднесенню добробуту сільських господарів, було захисником економічних інтересів українських селян, а завдяки тісній співпраці з кооперацією успішно експортувало сільськогосподарську продукцію за кордон. “Сільський господар” був зразком національної моделі розвитку сільського господарства, створення та діяльність якого базувалася на господарській спадщині українців та світовому досвіді. Члени товариства займалися повоєнною відбудовою господарства в Галичині, сприяли піднесенню аграрної культури села та раціональному господарюванню селян. У діяльності товариства відзначилися Т. Войнаровський, Ю. Павликовський, Є. Храпливий, М. Холевчук, А. Романенко. Вони налагодили роботу різноманітних секцій: організаційної, хліборобського вишколу молоді, рослинництва, тваринництва, ветеринарії, садівничо-городничої, пасічничої, допомогово-промислової, сільських господинь, плантаторів тютюну, плантаторів цукроварні “Поділля”, лікарських трав. “Сільський господар” утворив понад 70 філій в Галичині, співпрацював із Львівською хліборобською палатою та економічними інституціями Варшави.

У підрозділі 4.4. *“Історико-економічний аспект діяльності фінансово-кредитних установ”* визначено передумови створення і функціонування страхових та банківських інституцій.

Виникнення фінансово-кредитних установ було зумовлене розвитком кооперації та приватного бізнесу, розширенням внутрішнього ринку та зростанням обсягів торгівлі, змінами в державному господарському механізмі та урбанізаційними процесами. Перебуваючи у складі Польщі, українці Галичини були обмежені у державній підтримці та іноземних інвестиціях, тому завдяки своїм капіталам створювали власні фінансово-кредитні інституції. Першим у цій сфері було страхове товариство та банк “Дністер”, які відзначилося успішною конкурентоспроможною діяльністю. У міжвоєнний період продовжувала свою діяльність одна з найстаріших інституцій довгострокового іпотечного кредитування – Земельний банк гіпотечний, а також парцеляційне товариство “Земля”. Приватні підприємці мали свій фінансово-кредитний осередок – Торговельно-промисловий банк, який інвестував гроші у діяльність багатьох галицьких підприємств та створив Фонд безвіссоткових позичок. Роль організаційно-контролюючого та фінансового центру у системі кредитної кооперації виконував “Центробанк”.

У підрозділі 4.5. *“Виробничий кооператив “Будучність”: соціально-економічний аналіз”* висвітлено діяльність тернопільського виробничого кооперативу, а також фабрики цигаркового паперу та гільз “Калина”.

Фабрика “Калина” – це єдине у Галичині українське підприємство з виробництва кольорових цигаркових паперців та гільз, яке функціонувало у структурі кооперативу “Будучність”. Протягом трьох десятиліть кооператив був важливим чинником українського господарського життя, складовою кооперативного руху та благодійною установою. Завдяки наполегливій праці керівників (Іван Ленъ, Ілярій Брикович, Степан Чумак) та працівників фабрики, благодійній діяльності, співпраці з повітовими кооперативами, торговими

агентами та ефективній рекламі продукція фабрики “Калина” була конкурентоспроможною на ринку.

У розділі 5 **“Розвиток українського приватного підприємництва”** досліджено процес формування, особливості та становище українського приватного бізнес-середовища.

У підрозділі 5.1. *“Організаційна форма підприємництва”* розглянуто створення та основні напрями діяльності організацій підприємливих людей.

У першій третині ХХ ст. приватне підприємництво в Галичині було однією з форм національного руху. Галицьке підприємницьке середовище формували купці, торговці, комерсанти, промисловці, згодом їх почали називати підприємцями та бізнесменами. У міжвоєнний період українські підприємці сформувалися як окрема етносоціальна група. Вони конкурували з поляками та євреями. Виразником інтересів підприємливих людей були соціальні організації: товариство українських ремісників, промисловців і торговців “Зоря”, Союз українських купців і промисловців, Товариство українських кооператорів. Професійні організації проводили свою діяльність у різних секціях, відстоювали права та інтереси своїх членів, дбали про їхній матеріальний добробут та економічний розвиток регіону. Нелегкі взаємовідносини між приватними підприємцями та кооператорами відображали процес формування економічної моделі українського суспільства, були свідченням пошуку шляхів співпраці між суспільною та індивідуальною гілками національних господарських відносин.

У підрозділі 5.2. *“Стан та особливості розвитку приватного бізнесу”* показано діяльність відомих приватних підприємців, а також їхні досягнення у сфері сільськогосподарського та промислового виробництва.

У Галичині функціонували великі, середні, малі і так звані “карликові” підприємства або ремісничі майстерні. У структурі великого приватного бізнесу домінували поляки та євреї, українці ж були власниками в основному малих та “карликових” підприємств та ремісничих майстерень, кількість яких із кожним роком збільшувалася. Українські підприємці намагалися охопити своїм виробництвом найголовніші галузі промисловості, були найбільше задіяні у харчовій, легкій, хімічній, будівельній та деревообробній галузях промисловості. Підприємливі українці представляли різні галузі промисловості: легку (килими Михайла Хамули), харчову (м’ясні вироби пана Пиця), паперову (паперові вироби “Бібльос”, рекламні оголошення “Фами”) та хімічної (свічки “Керос” К. Котецького та П. Дурбака), мінеральної та металообробної (печі, плитка Івана Левинського, церковні дзвони Брилинських) тощо. Завдяки новаторській та професійній діяльності українських підприємств Львів асоціювали з промислово розвиненими європейськими містами та називали “Українським Манчестером”.

У підрозділі 5.3. *“Підприємницька діяльність галицьких жінок”* висвітлено умови ведення бізнесу жінками, наведено приклади успіху та невдач у жіночих бізнес-проектах.

Галицьке бізнесове середовище формували не лише чоловіки, а й жінки. Українські бізнес-леді становили не більше 10 % від усіх власників українських підприємств Галичини. У тогочасному суспільстві жінок-підприємців, які працювали у приватному чи кооперативному бізнесі, називали “небуденними жінками”. Бізнес на початку ХХ ст. вважався одним із критеріїв рівноправності, місцем праці, де жінка мала змогу розвиватися професійно і творчо. Здебільшого вони були власниками підприємств харчової, легкої, хімічної промисловості. Лідерами жіночого бізнесу були Климентина Авдиківич (фабрика “Фортуна нова”), Олена Левицька (“Зоря” (“Еlegant”), Германа Шухевич (промислова спілка “Труд”), Ольга Мельник та Катерина Венгер (майстерня “Трикотарня”) тощо. Мотиви та стратегія їхньої бізнесової діяльності були різними. Часто вони стикалися з фінансовими проблемами, проявами банкрутства, залучалися підтримкою членів сім’ї та впливових осіб, а в поодиноких випадках їхній бізнес ставав сімейним. Відчутною була також статевна нерівність у тогочасному бізнес-середовищі.

У розділі 6 **“Соціальна та економічна діяльність Греко-католицької церкви”** досліджено діяльність ГКЦ як учасника соціально-економічних процесів Галичини в теоретичному та практичному аспектах.

У підрозділі 6.1. *“Соціально-економічна доктрина”* розкрито основні принципи ГКЦ стосовно соціального та господарського розвитку.

Інститут ГКЦ мав важливий вплив на формування соціально-економічної моделі суспільства та економічного відродження Галичини. Ключовими елементами соціально-економічної доктрини ГКЦ були: приватна власність, справедливість, суспільна опіка, підтримка українського товаровиробника. Соціальна концепція ГКЦ сприяла консолідації національних сил, розвитку українського господарського життя в краї, піднесенню економічної культури населення. Соціально-економічні ідеї ГКЦ, викладені у творчій спадщині митрополита Андрея Шептицького, викликали неабиякий суспільний резонанс і мали не лише теоретичне, а й практичне втілення.

У підрозділі 6.2. *“Господарська діяльність ГКЦ”* проаналізовано діяльність церкви як великого землевласника.

Галицька митрополія володіла численними земельними угіддями, якою управляла Центральна адміністрація столових дібр ГКЦ у Львові. Генеральним адміністратором митрополичих угідь був економіст, о-м. Тит Войнаровський. Упродовж міжвоєнного періоду митрополит Андрей Шептицький намагався не лише зберегти, а й збільшити земельні володіння. У межах митрополичих угідь займалися нафтовим та деревообробним промислом, полюванням, рибальством, млинарством, туристичним бізнесом, фінансовими операціями з нерухомістю, співпрацювали з відомими товариствами та фірмами “Галіція”, “Унія”, “Глезінгер”, європейською знаттю. Прибутки від угідь та підприємств ГКЦ використовувала на доброчинні цілі, наприклад, створення соціальних організацій, придбання будинків для культурно-освітніх установ та підприємств, утримання сиротинців, лікарень, надання стипендій талановитим студентам та допомоги українським молодіжним організаціям.

У підрозділі 6.3. *“ГКЦ як учасник економічних процесів”* простежено участь ГКЦ у різних сферах господарства.

Протягом міжвоєнного часу патріотичне греко-католицьке духовенство під проводом митрополичої консисторії, керуючись соціальною доктриною церкви, зробило багато корисного для вирішення соціально-економічних проблем та інтеграції суспільства в європейську систему. Піклуючись про формування та піднесення економічної культури населення, ГКЦ велику увагу приділяла молоді, яка здобувала фахову освіту. З ініціативи митрополії, зокрема митрополита Андрея Шептицького, були створені та функціонували Руська ремісничо-промислова бурса, Кооперативний ліцей РСУК, Милуванська господарська школа тощо. Крім цього греко-католицьке духовенство підтримувало діяльність Української господарської академії у м. Подєбради. Священники залучалися до розвитку економіки як просвітники, кооператори, економісти, агрономи. Представники духовенства були організаторами, референтами, учасниками економічних заходів “Просвіти”, “Сільського господаря”, РСУК та інших економічних інституцій. Вони брали активну участь у націоналізації капіталу та створенні українських банків, підтримували діяльність кооперативів та приватних підприємств, дотримувалися гасла “свій до свого по своє”.

У підрозділі 6.4. *“Організаційно-підприємницька діяльність Андрея Шептицького та інших священнослужителів”* висвітлено діяльність Андрея Шептицького, Тита Войнаровського та інших священників як менеджерів, підприємців та кооператорів.

Важливу роль у реалізації соціально-економічної доктрини церкви відіграв митрополит А. Шептицький, який вважав, що економічна самостійність є передумовою здобуття політичної незалежності нації. Кир Андрей зумів проявити себе як здібний господар – організатор ведення господарсько-бізнесової діяльності та підприємець. У структурі ГКЦ А. Шептицький разом із підлеглими та довіреними особами зумів сформувати ефективне управління. Митрополит був промотором українського кооперативного руху: членом-засновником спілки “Хлібсоюз”, мав акції у концерні “Українська преса”, в Акційній спілці будівельного промислу, різних фінансово-кредитних інституціях. Андрей Шептицький був задіяний у приватному бізнесі як співвласник кондитерської фабрики “Фортуна нова”, власник піщаного кар’єру. Кир Андрей складав конкуренцію іноземним інвесторам у нафтовому бізнесі, вкладав кошти в нерухомість як в Галичині, так і за кордоном. Така діяльність дала змогу йому бути зразковим меценатом. У господарській ділянці були задіяні й інші священнослужителі, зокрема Т. Войнаровський, О. Нижанківський, Ю. Дзерович, Т. Цегельський тощо.

У розділі 7 **“Фахова освіта як фактор економічного розвитку регіону”** досліджено розвиток системи професійної освіти у Галичині.

У підрозділі 7.1. *“Світовий досвід та українські реалії розвитку професійної освіти”* визначено вплив зовнішніх тенденцій та локальних чинників на стан економічної освіти у Галичині.

У першій третині ХХ ст. економічна освіта у Галичині розвивалася за зразком системи професійного шкільництва в європейських країнах та США і була віддзеркаленням освітніх процесів та господарського розвитку галицьких земель у складі Польщі. Професійне українське шкільництво мало приватний характер і формувалося з приватних ремісничо-промислових, торгово-кооперативних та сільськогосподарських навчальних закладів, бурс, різноманітних курсів, діяльність яких регулювали нормативно-правові акти Міністерства віросповідань і народної освіти. Створенням та діяльністю українських економічних навчальних закладів займалися приватні педагогічні, просвітні, кооперативні та соціальні організації та установи (“Просвіта”, “Рідна школа”, жіночий кооператив “Труд”, сестри Василянки, “Маслосоюз”, РСУК). Велику увагу українці приділяли розвитку мережі торговельно-кооперативних навчальних закладів та поширенню кооперативних ідей серед молоді.

У підрозділі 7.2. *“Створення та розвиток ремісничо-промислових доповнюючих шкіл”* висвітлено роботу вечірніх ремісничих шкіл.

У структурі професійного шкільництва “Рідної школи” функціонувало сім фахово-доповнюючих навчальних закладів: у Львові, Станиславові, Перемишлі, Тернополі та Коломиї, у яких станом на 1928–1929 н.р. навчалося близько 600 учнів, а учительський персонал становив 60 осіб. Єдиною в Галичині професійною школою при монастирі була фахова жіноча школа сестер Василянок, де навчали, крім класичних дисциплін, костюмології, основам моделювання та дизайну. У Львові також діяла Жіноча ремісничо-кооперативна школа “Труд”. Фахові школи давали молоді не лише загальну, а й професійну освіту та патріотичне виховання. У чоловічих навчальних закладах здебільшого готували фахівців деревообробної та металообробної промисловості, у жіночих – легкої промисловості та домашнього господарства.

У підрозділі 7.3. *“Діяльність торговельно-кооперативних навчальних закладів”* прослідковано процес створення та функціонування комерційних шкіл.

Розширення мережі кооперативів та приватних підприємств сприяло підготовці відповідних кваліфікованих кадрів. У тогочасному суспільстві активно пропагувалося кооперативне навчання, а створення шкільних кооперативів розглядали як практику громадської співпраці та солідарності. Діяльність торговельно-кооперативних шкіл була прерогативою “Просвіти”, яка організувала першу такого типу професійну школу. Згодом Львівська торговельна школа перейшла під управління “Рідної школи” та була реорганізована у купецьку гімназію. У навчальному закладі викладали професіонали, які поєднували фахову і громадську діяльність. Випускники фахової школи могли працевлаштовуватися у кооперативах різних рівнів. Приватна однорічна коєдукаційна торговельна школа функціонувала у Яворові. У 1938 р. у Львові діяв Приватний кооперативний ліцей РСУК під керівництвом дослідника кооперативного руху Іллі Витановича.

У підрозділі 7.4. *“Підготовка агрофахівців у Галичині та Подєбрадах”* розкрито діяльність сільськогосподарських навчальних закладів (навчальний процес, учительський персонал, чисельність учнів тощо).

Сільськогосподарські школи – це професійні школи, які займалися підготовкою молоді до ведення сільських господарств. У першій третині ХХ ст. на західноукраїнських землях функціонували Однорічна господарська школа товариства “Посвіта” у Милуванні, школа “Сільського господаря” у Коршеві, спеціальна молочарська школа “Маслосоюзу” в Стрию, агрономічні курси “Сільського господаря” в маєтку Мирона Луцького в Янчині біля Перемишля. У ліцеї навчали професійним навичкам майбутніх агрономів та інших працівників сільського господарства. З 1935 р. функціонував Державний сільськогосподарський ліцей у Черниці, у структурі якого діяли секції сільських господиень, садівнича, рільнича тощо. Єдиним вищим українським професійним освітнім закладом та науковою установою була Українська господарська академія в Подєбрадах, що готувала фахівців-аграріїв з усіх етнічних українських земель та була залучена до економічного розвитку регіону.

У розділі 8 **“Виставковий бізнес як суспільний резонанс економічної діяльності”** охарактеризовано участь українців у виставковому бізнесі, простежено особливості проведення міжнародного ярмарку “Східні торги”, національних виставково-ярмаркових заходів під гаслом “Свій до свого по своє” та їхній суспільний резонанс.

У підрозділі 8.1. *“Міжнародний ярмарок “Східні торги” у Львові”* висвітлено як виставку експонатів та політичну демонстрацію. Акцентовано увагу на ставленні місцевого населення та світової спільноти до організації та проведення міжнародного ярмарку як щорічної державної маніфестації.

Міжнародний ярмарок “Східні торги” у Львові організовували протягом 1921–1939 рр. на державному рівні. Це був найбільший після познанських торгів у міжвоєнній Польщі. Львівські торги нагадували європейські виставкові заходи, однак мали свої локальні особливості, оскільки це були не лише економічні виставки, але й політичні демонстрації. У виставково-ярмаркових заходах брали участь закордонні фірми з понад 20 країн, зокрема Угорщини, Румунії, Австрії, Німеччини, Франції. Однак “Східні торги” не змогли суттєво пожвавити зовнішньоторговельні зв’язки Польщі з країнами Центрально-Східної Європи. Зважаючи на складну суспільно-політичну ситуацію львівські торги радикально не активізували участь місцевих українських підприємливих людей та не посилили роль Львова у міжнародній торгівлі.

У підрозділі 8.2. *“Сільськогосподарські виставково-ярмаркові заходи”* акцентовано увагу на основних аспектах організації та проведення хліборобських виставок.

Українська спільнота активно організовувала українські економічні виставкові заходи та підтримувала гасло “Свій до свого по своє”. За своїм економічним значенням організація виставкових заходів у Галичині була

близькою до торговельної сфери. Однак суть виставково-ярмаркової діяльності ширша, оскільки, крім ролі інструмента продажу, вона відігравала інформаційно-комунікаційну, культурну, патріотичну та інноваційну роль, мала значний вплив на соціально-економічний розвиток регіону. Перші масштабні хліборобські виставки провели у Стрию з ініціативи Д. Сембратовича, Є. Олесницького, О. Нижанківського, О. Луцького. На виставках українські господарі презентували результати своєї праці у різноманітних секціях: рослинництва, молочарства, технічно-машинній, бджільничій, домашнього промислу. Сільськогосподарські виставки відбувалися у різних галицьких містах та містечках. Вони були прикладом організаційної єдності, розвитку українського села та сільськогосподарських установ.

У підрозділі 8.3. *“Промислово-технічні виставки”* розглянуто репрезентацію українськими підприємствами та кооперативами промислових товарів.

Зростання товаровиробників впливало на збільшення обсягів виробництва, зумовлювало зростання конкуренції, поступ у рекламній та виставково-ярмарковій діяльності. Перша українська промислова виставка відбулася у Коломиї у 1912 р., у міжвоєнний період їх організовували періодично, здебільшого у Львові, Станиславові, Тернополі, Стрию. Важливу роль у проведенні виставок виконувала Комісія розбудови українського промислу, яка діяла у Львові при Українському технічному товаристві. Комісія стежила за розвитком приватного підприємництва, пропагувала український промисел, надавала консультації тим, хто звертався з приводу організації власного виробництва. На львівських промислових виставках свою продукцію презентували понад 50 українських підприємств. З метою пропаганди українських товарів організовували так звані “Дитячі ярмарки”, на яких діти представляли продукцію відомих українських фірм та кооперативів: “Маслосоюз”, “Еlegant”, “Фортуна нова”, “Пласт”, “Якір”, “Лотос”, “Золотий колос” тощо.

У підрозділі 8.4. *“Участь українців у краєвих та світових виставках народного мистецтва”* охарактеризовано способи популяризації українцями товарів народного мистецтва.

У міжвоєнний період жіноча спілка “Труд” та кооператив “Українське народне мистецтво” спільно із “Союзом українок”, Львівським промисловим музеєм, НТШ і сестрами Василянками періодично організовували “Вечори народної ноші”, “Покази української моди”, “Ревії мод”, виставки вишиваних та гаптованих виробів тощо. На цих виставкових заходах рекламували модерний одяг із національними елементами, що сприяло розвитку українського модельного бізнесу. Крім цього українські економічні установи брали участь у світових виставках, зокрема у Нью-Йорку, Парижі, Чикаго, Саскатуні, де представляли вироби народного мистецтва: вишиванки, килими, меблі, писанки тощо. Часто такі акції супроводжувалися різноманітними культурно-розважальними заходами. Виставки були скромними за розміром, однак багаті виховним змістом.

У підрозділі 8.5. “Розвиток книжкової індустрії” висвітлено проведення книжкових виставок у Галичині, зокрема препрезентацію економічної літератури.

У Галицькому краю діяла низка українських видавництв, друкарень та різноманітних інституцій, які були зацікавлені у проведенні виставок української книги та преси. Книжкові виставкові заходи відігравали важливу роль не лише для розвитку книжкової індустрії: з погляду економічного поступу вони сприяли формуванню та піднесенню вмінь і навичок, а в цілому – економічного рівня населення. Книжкові виставкові заходи періодично відбувалися в різних галицьких містах. Під час виставкових заходів видавництва рекламували свою діяльність та поширювали книги. Книжкові виставки відбувалися з нагоди Свята української книжки, Дня кооперації тощо. Під час виставок відвідувачі ознайомлювалися з економічною літературою та часописами РСУК, “Сільського господаря”, Української господарської академії в Подєбрадах, приватними виданнями відомих громадських діячів та кооператорів.

ВИСНОВКИ

У дисертації на підставі вивчення та порівняльного аналізу архівних матеріалів, української та зарубіжної історіографії, законодавчих та нормативно-правових актів, мемуарів комплексно досліджено соціально-економічну діяльність українців Галичини у 20–30-х роках ХХ ст. Особливості історико-економічного дослідження визначає його методологія, тобто науковий підхід до вивчення соціальних та економічних явищ і процесів у певний історичний період. Економічну активність української спільноти Галичини 20–30-х років ХХ ст. показано з позицій цивілізаційного розвитку як окреме соціоекономічне явище, яке мало свою структуру. Основними складовими цієї структури визначено: природний та людський потенціал Галицького краю, кооперативне та приватне підприємництво, економічна освіта, виставково-ярмаркові заходи, ГКЦ – як учасник економічних процесів. Такий підхід дав змогу охарактеризувати соціально-економічну діяльність українців крізь призму національних традицій на галузевому, регіональному, державному та європейському рівнях.

До завершення Першої світової війни Галичина перебувала у складі Австро-Угорщини, а після її розпаду та нетривалого періоду існування Західноукраїнської Народної Республіки і до 1939 р. – у складі Польщі. Незважаючи на норми міжнародного права, Польща порушувала автономний статус українських етнічних земель та різними способами намагалася посилити свої позиції в Галичині. Політика “польської монополії” викликала серед українців бажання незалежнення та протистояння не лише в політичному та культурному, а й економічному житті. У міжвоєнний період на території Галичини, крім українців, проживали поляки, євреї та представники інших національностей. За даними перепису 1921 р., на території Львівського, Тернопільського та Станіславівського воєводств мешкало 2 970 420 українців,

а за переписом 1931 р. – 3 256 329, що становило 52–54 % від загальної кількості населення. Понад 90 % українців проживали в селах, у містах українці за кількістю займали третє місце після поляків та євреїв. Віддзеркаленням етнодемографічних відносин у регіоні стала зайнятість та соціальна структура населення. Українці переважали у сільському господарстві та володіли незначними сільськогосподарськими угіддями. Значна частина українців займалася ремеслами та промислом, але в суспільно важливих сферах, пов'язаних із кадровою політикою Польської держави, їхня питома вага була незначною. У державних структурах домінували поляки, у комерційній сфері – євреї. Однак українці прагнули до економічного розвитку регіону та досягнення добробуту на зразок економічно розвинутих європейських держав.

У світовій господарській кон'юктурі Галичина вирізнялася такими суспільно-економічними особливостями, як сільськогосподарське виробництво, торговельний баланс, концентрація іноземних інвестицій, була важливою сировинною базою та мала фахову робочу силу. Економічному розвитку регіону сприяла наявність природних ресурсів. У Галичині розвивалася деревообробна, нафтова, легка промисловість. Одним із найприбутковіших був нафтовий промисел, який приваблював іноземних інвесторів (австрійців, німців, американців, англійців, французів). На поч. ХХ ст. завдяки нафтовим родовищам край здобув славу “Галицької Каліфорнії”, а Борислав – європейської нафтової столиці Європи, його порівнювали з містом нафтових магнатів – Баку.

Суперечливі соціально-економічні та політичні реалії Галичини у складі Польської держави призвели до пошуку українцями нових шляхів ефективного економічного розвитку, формування національної господарської моделі, зумовили появу економічних питань у програмах та діяльності політичних партій (УНТП, УНДО, УСРП, УСДП, ОУН, ФНЄ, КПЗУ тощо). Український економічний патріотизм еволюціонував від поглядів Івана Франка до Костя Левицького та Юліана Павликовського. У 1920–1930-х рр. в українському політикумі посилювалися національно-демократичні та націоналістичні впливи, які поєднували економічний розвиток із політичною самостійністю українців. В українському соціумі простежувалася тенденція до посилення економічного патріотизму: поширення гасла “свій до свого по своє”, відстоювання права на землю, націоналізація міст, оволодіння підприємницькою сферою, розвитку кооперації та економічної освіти.

Основними складовими національного господарського руху в Галичині була кооперація та приватне підприємництво. Кооперативний рух першої третини ХХ ст. відіграв роль важливого чинника економічного національного відродження. Українська кооперація сформувалася під впливом локальних та світових тенденцій і стала зразком організованості українців в економічній сфері. Кооперативні діячі розглядали розбудову економічних підвалин українства як органічну складову єдиного націєтворчого процесу. На основі досвіду Швейцарії, Німеччини, Данії, Англії та Франції у Галичині успішно функціонували три кооперативні напрямки: споживчий, кредитний та

сільськогосподарський. Серед усіх економічних ініціатив українців кооперація виявилася найбільш успішною, адже вдалося побудувати своєрідну “кооперативну державу” і значно потіснити євреїв на позиціях торгово-фінансових посередників. Зокрема, кооперативна мережа “Маслосоюзу” монополізувала переробку і торгівлю молочною продукцією, “Народна торгівля” змогла зосередити у своїх руках значну частину гуртової торгівлі в регіоні. Українці створили власний фінансовий сектор та сконцентрували національний капітал. Фінансово-кредитну систему формували українбанки, райфайзенівки, об’єднані “Центробанком”, а страховий сектор представляло товариство “Дністер”. Кооперативи представляли різні галузі промисловості – від будівельної (Кооператив інженерних робіт) до легкої (“Українське народне мистецтво”, “Труд”), від виробництва кавових напоїв (“Суспільний промисл”) до церковного реманенту (“Достава”). Успішним кооперативним проектом українців був тернопільський кооператив “Будучність”, у структурі якого функціонувала фабрика цигаркового паперу “Калина”, продукція якої конкурувала з відомими тогочасними брендами. Завдяки кооперативній діяльності розвивалася економічна культура населення, підвищувалася продуктивність та конкурентоспроможність українців. РСУК став об’єднуючим кооперативно-контролюючим і просвітнім центром. Українська кооперація поширювалася також на сферу охорони здоров’я та культуру. Економічні інтереси українських селян захищало аграрне товариство “Сільський господар”, яке на теоретичному і практичному рівні сприяло розвитку рослинництва та тваринництва, піднесенню добробуту сільських господарів, а завдяки співпраці з державними, громадськими та кооперативними установами сільськогосподарську продукцію українці успішно експортувало за кордон.

Однією з форм національного економічного руху в Галичині було приватне підприємництво. У міжвоєнний період українські підприємці сформувалися як окрема соціальна група та перебували у запеклій конкуренції з поляками та євреями. Основними організаційно-інституційними формами українських підприємців були соціальні організації: товариство українських ремісників і промисловців “Зоря”, Союз українських купців і промисловців, Товариство українських кооператорів, Українське технічне товариство, які відстоювали інтереси підприємливих людей, а досвід їхньої діяльності засвідчив необхідність об’єднання зусиль для покращення добробуту українців та економічного розвитку краю. Українське приватне бізнесове середовище представляли Іван Левинський, Михайло Хамула, Іван Тиктор, Роман Шухевич, Брилинські та ін. Галицьке підприємницьке середовище своїми ідеями та працею збагачували жінки, зокрема Климентина Авдиківич, Олена Левицька, Олена Кульчицька, Германа Шухевич тощо. Зразковим українським підприємцем був Іван Левинський – засновник одного з найбільших будівельних концернів у Галичині. Завдяки професійній діяльності українських підприємців формувалися окремі промислові дільниці, а їхня продукція була конкурентоспроможною на ринку.

У розвитку національного господарського руху Галичини була активно задіяна ГКЦ як великий землевласник, відтак митрополит Андрей Шептицький – підприємець, зразковий акціонер, організатор та меценат, а священнослужителі – економісти і кооператори. Інститут ГКЦ впливав на економічне відродження Галичини, формування та піднесення економічної культури населення шляхом розвитку економічної освіти, кооперації, приватного підприємництва, підтримки національного виробника, контролю та протидії проявам корупції на підприємствах. Зокрема, представники духовенства брали активну участь у діяльності економічних установ, були ініціаторами економічних заходів та створення господарських осередків. Митрополит Андрей Шептицький закликав українців до ощадності, добробуту та господарського розвитку. Він був не лише теоретиком, а й практиком утвердження християнсько-демократичної економічної політики церкви, оскільки ініціював створення та підтримував діяльність низки українських установ та інституцій не лише в Галичині, а й за кордоном. Крім митрополита, у господарському русі Галичини активно був задіяний Тит Войнаровський – генеральний адміністратор столових дібр, представник господарсько-фінансових інтересів митрополії та довірена особа митрополита Шептицького. Промоторами національних економічних ідей, зокрема кооперативних, були також священники Юліан Дзерович, Теодор Цегельський, Степан Качала, Остап Нижанківський.

Фактором економічного розвитку галицького регіону була економічна освіта (промислово-реміснична, торговельно-кооперативна, агротехнічна), яка розвивалася на зразок фахової освіти США, Данії, Німеччини, Чехословаччини. У Галичині функціонувала мережа польських приватних та державних фахових шкіл, діяльність яких забезпечувалася на державному рівні. Економічною освітою євреїв займалася спеціальна організація “Вузет”. На відміну від поляків економічна освіта українців мала приватний характер. Створенням системи професійного шкільництва займалися приватні просвітньо-педагогічні, економічні та соціальні організації та установи, діяльності яких відзначилися Іван Лучишин, Денис Коренець, Віктор Доманицький, Олена Степанів-Дашкевич, Карло Коберський, Ілля Витанович та інші педагоги. Вони брали активну участь у формуванні та піднесенні професійної освіти і науки шляхом наукових досліджень, організації навчального процесу (розробка навчальних програм, написання підручників), співпраці з економічними установами, професійними товариствами, участі у публічних заходах та відстоюванні інтересів української економічної освіти на державному рівні. Спільними зусиллями було створено систему економічної освіти, яку формували ремісничо-промислові, торговельно-кооперативні, сільськогосподарські навчальні заклади, школи домашнього господарства, ремісничо-промислові бурси та мережа професійних курсів. Завдяки їхній діяльності збільшилася кількість кваліфікованих робітників, кооператорів, агрономів, бухгалтерів, які забезпечували ефективну діяльність українських економічних установ та підприємств. Особливою популярністю користувалася торговельна школа

“Просвіти” і кооперативний ліцей РСУК, які виконували роль навчально-виробничих комплексів. Вищого українського економічного навчального закладу в Галичині не було. Його функції виконувала Українська господарська академія в Подєбрадах (Чехословаччина) – це не лише освітня, а й наукова установа, що тісно співпрацювала з товариством “Сільський господар” та іншими українськими економічними організаціями Галичини.

У зв’язку з розвитком мережі кооперативів та приватних підприємств, збільшилася кількість товарів, посилилася конкуренція між українськими, польськими та єврейськими товаровиробниками. За зразком європейських країн у Львові на державному рівні щороку проводили “Східні торги”, які сприймали не лише як економічну виставку, а й політичну акцію. З метою подолання конкуренції та підтримки національного товаровиробника упродовж 1920–1930-х рр. у галицьких містах та містечках з ініціативи представників українських економічних установ і товариств під гаслом “Свій до свого по своє” періодично проводили сільськогосподарські, промислово-ремісничі, технічні, книжкові виставково-ярмаркові заходи, виставки народного одягу, які стали віддзеркаленням соціально-економічного становища регіону. Проведенням виставково-ярмаркових заходів займалася Комісія розбудови українського промислу при Українському технічному товаристві. Центрами публічних виставково-ярмаркових заходів були Львів, Стрий, Станиславів, Перемишль, Коломия. Свою продукцію українські кооператори та підприємці презентували не лише на місцевих, а й світових виставках.

Отже, у надзвичайно складних і суперечливих соціально-економічних та політичних умовах українці створили економічний фундамент національного самозбереження. Національний господарський рух посилив віру українців у власні сили та вселив надію на відновлення своєї державності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія

1. Пасіцька О. “Львівський Манчестер” і “Галицька Каліфорнія”: соціально-економічна діяльність українців Галичини (20–30-ті роки ХХ ст.): Монографія. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2019. 572 с.

Історичний нарис

2. Пасіцька О. Львівська “Зоря” – товариство українських ремісників, промисловців і торговців (1884–1939): історичний нарис. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2013. 88 с.

Колективна монографія

3. Пасіцька О. Інституційно-організаційні форми українського приватного підприємництва // Взаємодія інституцій держави та громадянського

суспільства в Україні: західні землі (кінець XX – початок XXI ст.): колективна монографія / [відп. ред. Ігор Соляр]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2017. С. 382–394.

Статті у наукових фахових виданнях

4. Пасіцька О. Етнодемографічні процеси населення Львівського повіту у 1920–1930-х роках XX ст. // *Wieki Stare i Nowe / pod red. M. Fica i R. Kaczmarka. Katowice : Wyd-wo Uniwersytetu Śląskiego, 2012. Tom specjalny: Lydzie i elity pogranicza. S. 75–85.*
5. Пасіцька О. Етнічний склад населення Львівського повіту у 20-х роках XX ст. // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 21: Ювілейний збірник на пошану Богдана Якимовича / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича [гол. ред. кол. М. Литвин; упоряд. О. Седляр, Н. Кобрин]. Львів, 2012. С. 595–601.*
6. Пасіцька О. Підготовка робітничих кадрів в українських фахових школах Львова у 1920–1930-х рр. // *Слов'янський вісник : збірник наукових праць. Серія “Історичні та політичні науки” / Рівненський державний гуманітарний університет, Рівненський інститут слов'янознавства Київського славистичного університету [гол. ред. Б. М. Юськів]. Вип. 16. Рівне, 2013. С. 46–50.*
7. Пасіцька О. Культурно-освітня діяльність українських професійних організацій Галичини у 1920–1930-х рр. // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 23 / [гол. редколегії Микола Литвин]. НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. С. 475–484.*
8. Пасіцька О. Умови праці львівських робітників та їх правове регулювання у 1920–1930 -х рр. // *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка / гол. ред. Н. Скотна. Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2013. Вип. 32 : Історія. С. 32–46.*
9. Пасіцька О. Товариство “Українська ремісничо-промислова бурса” у Львові (1898–1939) // *Вісник Львівської комерційної академії / гол. ред. С. Д. Гелей. Серія – Гуманітарні науки. Львів, 2014. Вип. 12. С. 87–93.*
10. Пасіцька О. Професійне та естетичне виховання галицької молоді в українських ремісничо-промислових бурсах Львова упродовж кінця XIX ст. – 20–30 рр. XX ст. / гол. ред. Н. Г. Ничкало // *Педагогіка і психологія професійної освіти: науково-методичний журнал. Львів, 2014. №. 4. С. 265–272.*
11. Пасіцька О. Історія тернопільської фабрики “Калина” (1910–1939 рр.) // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За*

- заг. ред. проф. І. С. Зуляка. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 2. Ч. 1. С. 123–127.
12. Пасіцька О. Історико-політичний та соціально-економічний аспекти діяльності кооперативу “Будучність” у Тернополі в першій третині ХХ ст. // Вісник Львівської комерційної академії. Серія – Гуманітарні науки. Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2015. Вип. 13. С. 150–154.
 13. Пасіцька О. Тернопільський кооператив “Будучність” в контексті розвитку тютюнового та паперового промислів у Галичині в першій третині ХХ ст. // Україна–Європа–Світ. Тернопіль // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Олексієвець. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 16. Ч. 2. С. 102–107.
 14. Пасіцька О. “Український Манчестер”: невідома сторінка соціально-економічної історії Львова // Карпатський край: наукові студії з історії, культури, туризму. Івано-Франківськ, 2016. Вип. 1(8). С. 92–98.
 15. Пасіцька О. Українські політичні партії та громадські організації Галичини: від політичних впливів до співпраці // Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість [відп. ред. М. Литвин]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2016. Вип. 9. С. 69–77.
 16. Пасіцька О. Вплив митрополита Андрея Шептицького на господарське життя галицьких українців (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.) // “Гілея”: науковий вісник. Збірник наукових праць / гол. ред В. М. Вашкевич. Київ : “Видавництво “Гілея”, 2016. Вип. 105 (2). С. 31–35.
 17. Пасіцька О. Міжнародний ярмарок “Східні торги” у Львові (20–30-ті роки ХХ ст.): світовий досвід та місцеві реалії // Історія торгівлі, податків та мита : збірник наукових праць. Дніпро, 2017. № 1–2 (15–16). С. 175–180.
 18. Пасіцька О. Розвиток агротехнічної освіти в Західній Україні та в еміграції у першій третині ХХ ст. // Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M. A. Zhurba. March № 22, Part 2, 2018. Pp. 85–90.
 19. Пасіцька О. Економічне питання у програмах українських політичних партій та організацій Галичини кінця ХІХ – першої третина ХХ ст. // “Гілея”: науковий вісник. Київ : Видавництво “Гілея”, 2019. Вип. 141 (2). Ч. 1. Історичні науки. С. 131–137.
 20. Пасіцька О. Участь українців Галичини у місцевих та світових виставках народного мистецтва у 20–30-х роках ХХ ст. // Virtus: Scientific Journal / Editor-in-Chief M. A. Zhurba. January № 22, Part 2, 2019. Pp. 227–230.
 21. Пасіцька О. Чесько-український освітньо-професійний діалог: Українська господарська академія в Подєбрадах // “Гілея”: науковий вісник. Київ : Видавництво “Гілея”, 2019. Вип. 149 (10). Ч. 1. Історичні науки. С. 142–145.
 22. Пасіцька О. Підприємницька діяльність галицьких жінок у першій третині ХХ ст. // Молодий вчений. Херсон: науковий дім “Гельветика”, 2019. № 5 (69). С. 89–93.

23. Пасіцька О. Розвиток нафтового бізнесу в Галичині: від “нафтової столиці Європи” до кризи “галицької Каліфорнії” // “Гілея”: науковий вісник. Київ: Видавництво “Гілея”, 2019. Вип. 142 (№3). Ч. 1. Історичні науки. С. 118–122.
24. Pasitska O. Polish tobacco monopoly in 1919–1939: origins and development // *Evropský politický a právní diskurz*. Praha, 2017. Svazek 4. Vyd. 1. Pp. 97–102.
25. Pasitska O. The tobacco monopoly: the world and domestic experience // “EUREKA”h: Social and Humanities / Editor-in-chief A. Brzozowska. Tallin, 2017. Vol. 1(7). Pp. 31–35.
26. Pasitska O. Ukrainian Academy of Economics in Poděbrady // *Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal*. Brno, 2019. Vol. 11/2019/1. Pp. 112–119.

Публікації, які додатково відображають результати дослідження

27. Пасіцька О. Український промисел Львова у 1920–1930-х рр. // Новітня доба / [відп. ред. Ігор Соляр]; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 1. С. 52–59.
28. Пасіцька О. Святкування роковин Шевченка в українських ремісничих та робітничих організаціях Львова у 1920–1930-их роках // З історії західноукраїнських земель / [гол. редколегії Микола Литвин]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2013. Вип. 9. С. 124–132.
29. Пасіцька О. Товариство українських греко-католицьких робітниць “Будучність” під покровом Пречистої Діви Марії (1929–1939) // Історія релігій в Україні: науковий щорічник / упоряд. О. Киричук, О. Омельчук, І. Орлевич. Львів : Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії; вид-во “Логос”, 2013. Книга 1: Історія. С. 670–675.
30. Пасіцька О. Тарас Шевченко в культурній пам'яті галицьких українців наприкінці ХІХ–першій третині ХХ ст. // Тарас Шевченко: Апостол правди і науки: матеріали Міжнародної наукової конференції (Львів, 15–16 травня 2014 р.). Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. С. 305–314.
31. Пасіцька О. Андрей Шептицький у контексті суспільно-економічного розвитку Галичини 20–30-х років ХХ ст. // Науковий вісник Івано-Франківського Богословського університету УГКЦ “Добрий Пастир”. Богослов'я / Гол. ред. Р. А. Горбань. Івано-Франківськ : ІФБУ, 2015. Вип. 8: до 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького / відп. ред. О. І. Єгрешій. С. 71–77.
32. Пасіцька О. Морально-етичне та естетичне виховання української молоді у професійних організаціях Львова у 20–30-х роках ХХ ст. // (Тези Міжнародної наукової конференції “XXVII Читання, присвячені пам'яті засновника Львівсько-Варшавської філософської школи Казимира Твардовського” на тему: “Етичне та естетичне у людському світо відношенні” (Львів, 11–12 лютого 2015 р.) / Відп. ред. В. Л. Петрушенко. Львів : “Ліга-Прес”, 2015. С. 216–218.

33. Пасіцька О. Релігійне виховання в ремісничих та робітничих організаціях Львова у 1920–1930-х рр. // Історія релігій: науковий щорічник / упоряд. О. Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. – Львів : “Логос” , 2015. Книга І. С. 359–363.
34. Пасіцька О. Особливості соціальної структури населення Галичини у 20–30-х роках ХХ ст.: методологічний та теоретичний аспекти // International Scientific-Practical Conference “Actual questions and problems of development of social sciences: Proceedings of the Conference (Kielce, 28–30 June 2016). Kielce : Holy cross university, 2016. S. 47–49.
35. Пасіцька О. Жінка-підприємець у галицькому суспільстві у 20–30-х роках ХХ ст. // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції “Антропний принцип в контексті актуальних проблем філософії науки” (Львів, 15–16 грудня 2016 р.). Львів : Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, 2016. С. 186–188.
36. Пасіцька О. Приватне підприємництво у Галичині (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.): європейський досвід та українські реалії // Матеріали науково-практичної конференції “Культурна спадщина нафтової столиці Передкарпаття” (Борислав-Східниця, 24–25 квітня 2017 р.). Львів : НВФ “Карти й Атласи”, 2017. С. 17–19.
37. Пасіцька О. Міжнародний ярмарок “Східні торги” у Львові (20–30-ті роки ХХ ст.): світовий досвід та українські реалії // Тези ХІ Міжнародної наукової конференції “Історія торгівлі, податків та мита” (Дніпро, 26–27 жовтня 2017 р.). Київ : Інститут історії України НАН України, Університет митної справи та фінансів, 2017. С. 103–104.
38. Пасіцька О. Етнодемографічні процеси у Східній Галичині у 20–30-х роках ХХ ст. // Програма та тези Міжнародної наукової конференції “Соціальні та політичні трансформації у Центральній та Східній Європі (1917–2017): чинники, досягнення, проблеми” (Одеса, 28–29 червня 2017 р.). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова, 2017. С. 80.
39. Пасіцька О. Економічна освіта у Галичині першої третини ХХ ст.: світовий досвід // “Економічні, політичні та культурологічні аспекти європейської інтеграції України в умовах нових глобалізаційних викликів”: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної (Ужгород, 16–17 квітня 2018 р.). Ужгород : Видавничий дім “Тельветика”, 2018. С. 82–85.
40. Пасіцька О. Вплив Греко-католицької церкви на економічну свідомість населення Галичини (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.) // Свідомість, мозок, мова: актуальні проблеми та міждисциплінарні досягнення: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції. Львів, 2018. С. 179–181.

АНОТАЦІЯ

Пасіцька О. І. Соціально-економічна діяльність українців Галичини (1919–1939). – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальностями 07.00.01 – історія України, 07.00.02 – всесвітня історія. – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Інститут народознавства НАН України. Львів, 2019.

Вперше в українській історіографії на основі широкої джерельної бази та досягнень історіографії комплексно розглянуто соціально-економічну діяльність українців Галичини у 20–30-х роках ХХ ст. Проаналізовано чинники, які визначали місце Галичини у європейській економічній кон'юктурі. Простежено чисельність, зайнятість та соціальну структуру українського населення. Окреслено особливості розвитку національної економіки, зокрема її лідерів під впливом зовнішніх та локальних факторів. Охарактеризовано розвиток кооперації та приватного підприємництва, соціально-економічну модель ГКЦ, професійну освіту та виставковий бізнес як фактори економічного розвитку регіону.

Ключові слова: українці, Галичина, кооперація, приватне підприємництво, економіка, господарська діяльність, соціум, фахові школи.

АННОТАЦИЯ

Пасицкая О. И. Социально-экономическая деятельность украинцев Галичины (1919–1939). – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени доктора исторических наук по специальностям 07.00.01 – история Украины, 07.00.02 – всемирная история. – Институт украиноведения им. И. Крип'якевича НАН Украины, Институт народоведения НАН Украины. Львов, 2019.

Впервые в украинской историографии на основе широкой источниковой базы и достижений историографии комплексно рассмотрены социально-экономическую деятельность украинцев Галичины в 20–30-х годах ХХ в. Проанализированы факторы, которые определяли место Галичины в европейской экономической конъюнктуре. Прослежена численность, занятость и социальная структура украинского населения. Определены особенности развитию национальной экономики, в частности ее лидеров под влиянием внешних и локальных факторов. Охарактеризовано развитие кооперации и частного предпринимательства, социально-экономическую модель ГКЦ профессиональное образование и выставочный бизнес как факторы экономического развития региона.

Ключевые слова: украинцы, Галичина, кооперация, частное предпринимательство, экономика, хозяйственная деятельность, социум, профессиональные школы.

ANNOTATION

Pasitska O. I. Social and Economic Activity of the Ukrainians of Galicia in the 1919–1939. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the academic degree of Doctor of Historical Sciences with a specialization 07.00.01 – History of Ukraine, 07.00.02 – World History. – Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies, National Academy of Sciences of Ukraine, Ethnology Institute of National Academy of Sciences of Ukraine. Lviv, 2019.

The dissertation provides a comprehensive analysis of the economic activity of the Ukrainian community of Galicia in the interwar period, presenting it as a complex phenomenon. The research analyses ethnical and demographic processes as well as social structure of the population of Galicia, with the aim to outline the economic potential of the Galician region. The place of Galicia in the European economic environment was determined by the following factors: agricultural and industrial production, trade balance, rate of foreign investments, source of raw materials, professional workforce, etc. Galicia was famous for exporting timber, agricultural products, and, due to being rich in natural resources and the development of oil industry, was associated with California which had rich oil fields. Having realized that economic self-organization is an essential component of the political autonomy, the Ukrainians got impetus to actively participate in the social and economic life. What is more, economic problems had started to be paid attention to when drawing up the programmes of the Ukrainian political parties and organizations.

In the 20–30 s of the 20th century, a distinctive feature of economic activity of the Ukrainians was cooperation, which had national and economic significance. The cooperative movement in Galicia developed under the influence of European cooperative ideas, in particular German law. Vasyl Nahirnyi, Kost Levytskyi, Teofil Kormosh, Stepan Fedak, Ostap Nyzhankivskyi, Yulian Pavlykovskyi and Yevhen Olesnytskyi are known for being highly professional and innovative when shaping the cooperative movement. They created a network of funding and financing, consumer, purchasing and production cooperatives, among which the leading role was played by the “National Trade”, “Tsentrosoiuz” (“Central Union”), “Maslosoiuz” (“Butter Union”), “Tsentrobank” (“Central Bank”) and “Community Trade”. The “Silskyi Hospodar” (“Farmer”) cooperative represented the interests of the farmers on practical and formal levels. The cooperation became an example of the social mobilization of the Ukrainians in the period of post-war destruction, political and economic instability of the Polish state.

The research shows that the Ukrainians had succeeded in development of private businesses and created different organizational forms of entrepreneurship. “Entrepreneurial people” united into various social and professional organizations: the Association of Ukrainian craftsmen, entrepreneurs and traders “Zoria”, the Union of Ukrainian merchants and entrepreneurs, the Association of Ukrainian Cooperators. They worked not only in professional, but also in organizational, cultural and educational directions. The most prominent representatives of the Ukrainian business environment were Ivan Levynskyi, Mykhailo Khamula, Ivan Tyktor, Klymentyna

Avdykovych, Olena Levytska and Brylynski, who worked in spite of the absence of governmental support, and despite the fierce competition with Polish and Jewish entrepreneurs. Taken into account successful business projects, Lviv used to be associated with industrially developed European cities and was called “Ukrainian Manchester”.

The theoretical and practical aspects of the socio-economic doctrine of Greek Catholic Church have been considered – first of all, its economic component, organizational-entrepreneurial and patronage activities of Metropolitan Andrey Sheptytskyi, Tyt Voinarovskyi and other clergy. It is argued that Greek Catholic Church actively contributed to the economic development of Galicia, as it was a large landowner; also, among the members of the clergy there were economists, entrepreneurs, cooperators and philanthropists. Greek Catholic Church influenced the formation of the economic culture of the population, and Metropolitan Andrey Sheptytskyi was a theorist and practitioner of the socio-economic doctrine of the Church.

The state of the economic education in Galicia in the context of both world experience and Ukrainian realities has been analysed. Ukrainian vocational schools in Galicia were mainly private and were formed on the basis of trading and commercial schools, cooperative schools, and agro-technical schools. The following organizations were responsible for establishment and maintenance of the economic educational institutions: “Prosvita” (“Enlightenment”), “Ridna Shkola” (“Native School”), as well as economic institutions and organizations. In the mid-1930s, cooperative training for young people had become really popular and the first Ukrainian state Lyceum was opened in Chernytsi. The Ukrainian Husbandry Academy in Poděbrady played the role of the Ukrainian higher educational institution. Exhibition business, viewed as a public response to economic activity, has been investigated. Exhibitions were held at the national and state levels. The Ukrainians organized national agricultural, industrial, handicraft, technical, book exhibition events under the slogan “Buy from a local, buy local, be local” (“Svii do svoho po svoie”).

The Ukrainians of Galicia, being in difficult political and economic conditions, were able to form a national socio-economic platform that had become a part of the national self-preservation.

Key words: the Ukrainians, Galicia, cooperation, private entrepreneurship, economy, economic activity, society, vocational schools.

Підписано до друку 18 листопада 2019 р.
Формат 60х90х1/16. Папір офсетний.
Умовн. друк. арк. 1.9
Шрифт: Times New Roman
Наклад 120 прим. Зам. № 15
Друк ПП “Ощипок М. М.”
Адреса: м. Львів, вул. С. Бандери, 45
№ свід.: 0670155
Тел. /факс: (032) 238–74–60
e-mail: ommzmil@ukr.net